

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Hadtudományi Doktori Iskola

Panajotu Kosztasz:

Az angol katonai terminológia adaptálásának kérdései

Doktori (PhD) értekezés szerzői ismertetője

Témavezető:

Dr. habil. Kádas Géza, PhD

Budapest, 2012.

Bevezetés

Magyarország, többéves előkészítő munkát követően, 1999. március 12-én csatlakozott a NATO-hoz. Az öt évvel korábban indult Partnerség a Békéért program keretében egyebek között intenzív nyelvi felkészítés kezdődött a Magyar Honvédségnél, amelynek célja az Észak Atlanti Szövetség hivatalos nyelveinek – elsősorban az angolnak – magas szintű elsajátítása volt. Ezzel párhuzamosan folyt a nyugati katonai doktrínák tanulmányozása is, hiszen a hidegháborút követő időszakban a NATO is nagy változásokon ment keresztül, hazánk pedig egy korábban ellenséges katonai tömbnek tekintett szövetségi rendszerhez kívánt csatlakozni.

Az elsősorban angol nyelven hozzáférhető szabályzatok, doktrínák, STANAG-ek (**Standardisation Agreement for Procedures and Systems and Equipment Components**), azaz a NATO Egységesítési Egyezményeinek átvétele az angol nyelvet magas szinten ismerő tiszteket, valamint a napi munkában jól használható segédanyagokat igényel.

A fenti címben meghatározott témakör vizsgálatát főként az ezen tisztek képzésénél alkalmazott tananyagok és az általuk (is) használt nyelvi segédanyagok elemzésére építettem. Mivel az angol a szövetségen belül mindössze három tagállam (Egyesült Államok, Kanada, Nagy Britannia) hivatalos nyelve, a vizsgált katonai szaknyelvi anyagokat a nem-anyanyelvi felhasználó szempontjából elemeztem.

Ugyancsak vizsgálni kívántam a katonai szaknyelv sajátosságait, a terminológiai törvényszerűségeket, a terminológia fejlődésének tendenciáit, valamint a lehetséges egységesítéshez szükséges tudományos háttérrel és szervezeti struktúrával.

A téma kutatási hipotézise

A tapasztalatok szerint számos segédeszköz áll a katonai szakterminológia alkalmazóinak rendelkezésére, de ezen anyagok között nagy eltérések tapasztalhatók, mivel:

- ezek a technikai fejlődés eredményeként, illetve a katonai események miatt rendkívül gyorsan amortizálódnak;
- a katonai szaknyelv oktatását támogató nyelvkönyvek csak jelentős késéssel követik a terminológia fejlődését, és nem alkalmasak STANAG-3 szintnél magasabb fokú nyelvtudás megszerzésére;
- nincs egységes rendszer Magyarországon (még a NATO-n belül sem) a katonai szakterminológia terén;
- szükség van a katonai terminológia tudományos alapokra helyezésére;
- szükség van a magyar katonai terminológia gondozását végző testületre;
- a terminológia honosítása sokkal több és sokrétűbb feladat egyszerű fordításnál, és nem korlátozható csupán fordítástechnikai feladatra.

Az értekezés felépítése

A doktori értekezés három fejezetből áll. Az **első fejezet** rövid áttekintést ad a nyelvészet és a hadtudomány némileg elhanyagolt határterületének, a katonai terminológia vizsgálatának előzményeiről a szakirodalomban. A közelmúltig a terminológia kérdésköre is csak szórványos vizsgálódásoknak volt tárgya, az alaposabb rendszerezés a technikai fejlődés irama miatt vált halaszthatatlanná. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (ZMNE) nyelvtanárai a katonai szaknyelvet nyelvpedagógiai megközelítésben vizsgálták, ennek során a hangsúly a nyelvoktatás történetére került, de születtek cikkek az angol katonai szaknyelv fordítási nehézségeiről is, amelyek fő okát a nyelvi különbségeken túl a rendszerek és doktrinák terén jelentkező eltérések képezik. Ugyancsak ez a fejezet tartalmazza az angol nyelv oktatásában használt katonai szaknyelvkönyvek elemzését, hiszen a szabadpiacon már sok angol katonai nyelvkönyv kapható. Ezek a kezdő nyelvtanuló igényeit és magasabb szintű nyelvi előképzettséggel rendelkező tanulók igényeit egyaránt kiszolgálják. Közös jellemzőjük a kommunikatív képességek és készségek fejlesztésére irányuló törekvés, a korszerű szaknyelv-oktatási módszertan eredményeinek alkalmazása, a lexika oktatásának és gyakoroltatásának előtérbe helyezése, valamint a valóság-hű kommunikációs helyzetek kialakításához szükséges információhiány (information gap) megteremtése. Korszerű audio anyagaiknak

köszönhetően ezek a tananyagok alkalmasak a kommunikatív nyelvhasználat oktatására, ám magas szintű terminológiai ismereteket nem közvetítenek.

A **második fejezetben** a rendelkezésre álló katonai szótárak összehasonlító elemzését végzem el. Ezek rendszerint a NATO Szabványosítási Hivatalának, valamely állam honvédelmi minisztériumának, nemzetvédelmi egyetemének, védelmi akadémiájának, vagy vezérkarának gondozásában jelentek meg, céljuk a hivatásos tisztek és polgári alkalmazottak napi munkájának támogatása, továbbá a nyelvi, terminológiai szabványosítás elősegítése a NATO tagállamok fegyveres erőinél. Vizsgálom az egynyelvű szótárak felépítését, használhatóságát, kísérletet teszek előnyeik és hátrányaik, terminológiai pontosságuk megállapítására. Ugyancsak ebben a fejezetben végzem el a kétnyelvű katonai szótárak összehasonlító elemzését. Az angol katonai szótárak készítése Magyarországon a NATO-csatlakozást követően vált különösen sürgetővé, ezért a Békepartnerségi Programban való részvétellel egyidejűleg megkezdődött az angol katonai terminológia tanulmányozása és a doktrínák, szabályzatok, STANAG-ek lefordításához szükséges új szótárak és glosszáriumok összeállítása. Ez a folyamat ma sem ért véget, mert a katonai szaknyelv állandó fejlődésben van, ami főként a terminológia változásában követhető nyomon.

A **harmadik fejezetben** az angol katonai szaknyelv fordításakor jelentkező tartalomgyezytetési nehézségeket ismertetem és bemutatom a lehetséges megoldásokat. A fordítás jelentéskörét az értelmezésre és fordítástechnikai kérdésekre szűkítem, a kérdés oktatási aspektusaival nem kívánok foglalkozni. Ugyancsak ebben a fejezetben rendszerezem a rövidítések fajtáit az angol katonai szaknyelvben, feltárom a főbb csoportok jellegzetességeit, és az esetleges szabályszerűségeket, tendenciákat, fejlődési trendeket. Példáimat az általános és speciális angol katonai szaknyelv területéről veszem, ezzel kívánom illusztrálni a jelenség természetét és a megfigyelhető irányvonalakat.

A problémakör kezelése mindenképpen intézményesített választ igényel, ezért felvázolom egy olyan, általam Terminológiai Testületnek elnevezett csoport tevékenységi körét, feladatait, felépítését, és szerepét, amelynek szerepe a katonai terminológia kutatása és gondozása volna. Külön kitérek a létrehozandó testület informatikai

háttérnek kérdésére, amely a hatékony munkavégzés alapvető feltétele volna, mivel a hatékonyság elsődleges szempont ezen a szakterületen is. Ez a szervezeti egység proaktív megközelítést alkalmazva alkalmas lehetne a magyar katonai terminológia rendszerének tudományos kialakítására a különféle NATO-kiadványok elemzésével és feldolgozásával. Elemzem a katonai szaklapok jelentőségét a terminológia-kutatásban, áttekintve azokat az angol nyelven hozzáférhető mértékadó katonai szaklapokat, amelyek a terminológia kutatásában fontos szerepet játszhatnak. Elemzésem elsődleges szempontja a terminológia, annak tanulmányozhatósága egyes szakfolyóiratokban, és az azokhoz kapcsolódó egyéb kiadványokban. Jelen értekezés szempontjából a katonai periodikumok szaknyelvi szempontból jelentősek, mivel a rendkívül gyorsan változó terminológia ezekben a kiadványokban követhető a legjobban és legpontosabban, ezért nem tekintem lényegesnek a lapok cikkeiben közölt információk szakmai jelentőségét és újszerűségét, kizárólag a nyelvi aspektusokra koncentrálok. Ezekben a kiadványokban megtalálható az új terminusok szemantikai mezőjének/mezőinek behatárolásához elengedhetetlenül szükséges kontextus; az igényes szerkesztési elveknek köszönhetően pedig nyelvi színvonaluk legtöbbször egyenletesen magas; a közölt információk frissek, ráadásul a cikkek tartalma gyakran magyar nyelven is ellenőrizhető.

Kutatási módszerek

Értekezésem kidolgozásakor a következő módszereket alkalmaztam:

- A vonatkozó hazai és nemzetközi szakirodalom tanulmányozása
- A meglévő anyagok, szakterminológiai segédeszközök (szótárak, szószedetek, lexikonok, és nyelvkönyvek) vizsgálata, elemző összehasonlítása.
- Saját tapasztalataim és szakmai ismereteim integrálása.
- Konzultáció a témában jártas szakértőkkel.

Kutatómunkám során elsődlegesnek tekintettem az objektív kutatási alapelvek maradéktalan érvényesítését, és törekedtem az aktuális trendek kritikus vizsgálatára.

Új tudományos eredmények

Kutatásaim és az értekezésben leírtak alapján új tudományos eredmények tekintem az alábbiakat:

1. **Összefoglaltam** a magyar katonai szaknyelvoktatásban alkalmazott angol nyelvkönyvek jellemzőit, rámutattam erősségeikre és gyengeségeikre, elemeztem korlátaikat a NATO-igényeket is kielégítő katonai nyelvképzésben.
2. Kutatásaim során **felmértem** a rendelkezésre álló angol katonai szótárakat, az AAP-6-ra épülő egy- és kétnyelvű glosszárriumokat, valamint a civil kiadványok termékeit és a magyar kiadású műszaki szótár családot. Igazoltam, hogy jelenleg nem áll rendelkezésre komplex, a katonai lexikát rendszerszerűen lefedő angol katonai szótár, és javaslatokat fogalmaztam meg a további szótárfejlesztésre a hazai viszonyok figyelembevételével.
3. **Elemeztem** a fordítási nehézségeket az angol katonai szaknyelv különböző szintjein és rámutattam a média, ezen belül a katonai kiadványok - mint a szaknyelv egyik fontos közvetítő közege - helyes nyelvhasználatának fontosságára. Külön **kitértem** a rövidítések szerepére az angol katonai terminológiában, feltártam képzésük törvényszerűségeit. **Kimutattam**, hogy az egyértelmű és megbízható kommunikáció egyik alapfeltétele a rövidítések helyes értelmezése és kezelése, különös tekintettel a légierőre.
4. Az elemzés eredményeire támaszkodva **körvonalaztam** egy hosszú távon is jól működő terminológiai testület struktúráját, annak előnyeit, és **megvizsgáltam** a magyar katonai terminológia-kutatás jövőbeni fejlődésének lehetőségeit. **Megállapítottam**, hogy a NATO-ban alkalmazott terminológia automatikus átvétele több okból sem lehetséges, így a magyar katonai terminológia sajátosságainak megfelelő rendszer kidolgozására van szükség.

A kutatás eredményeinek hasznosíthatósága

Az értekezés – főként – az angol katonai szaknyelvet használó, oktató, vagy tanulmányozó szakembereknek nyújthat segítséget azzal, hogy eligazodást biztosít a katonai terminológia rendszerében, de véleményem szerint hasznosíthatják olyan specialisták is, akiknek célja angol katonai nyelvkönyv, angol-magyar, vagy magyar angol szószedet, illetve szakszótár összeállítása.

A terminológia honosításának kezelését végző szervezetre vonatkozó javaslatom a Magyar Honvédség jelenlegi helyzetéből kiindulva született. Rendkívül pozitív fejleménynek tekintem, hogy az értekezés kidolgozása alatt eltelt időben a VDK szervezetén belül sikerült újjáalakítani a Terminológiai Harmonizációs Testületet, és amennyiben a helyzet kedvezően változik, a szervezeti egység a fent vázolt szempontok figyelembe vételével továbbfejleszhető, ami a terminológiai kutatásoknak és az eredmények integrációjának felgyorsulását eredményezheti.

SAJÁT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

1. PANAJOTU, Kosztasz: Abbreviations and acronyms in military English. In: AARMS 2010, Volume 9 Issue 1. pp. 159-165.
2. PANAJOTU, Kosztasz: Teaching English in multinational classes. In AARMS 2007, Volume 6 Issue 1.
3. PANAJOTU Kosztasz: Angol nyelvkönyvek a katonai szaknyelv oktatásában. In: <http://hadtudomanyiszemle.uni-nke.hu/?q=hu/2012/5-evfolyam-1-szam/tarsadalomtudomany/angol-nyelvkonyvek-katonai-szaknyelv-oktatasaban> (2012.07.16.)
4. PANAJOTU Kosztasz: A NATO törzstiszti terminológiai tanfolyam tapasztalatai. Kard és toll 2006/2. 52-58. old.
5. PANAJOTU Kosztasz-Szabó Miklós: Katonai oktatás a változó biztonsági környezetben. Új Honvédségi Szemle. 2006 augusztus. 5-11 old.
6. PANAJOTU Kosztasz-Besenyő János: A NATO törzstiszti terminológiai tanfolyam első évének tapasztalatai. Katonai logisztika 2007/1. 254-267. old.
7. PANAJOTU, Kosztasz: The use of the NATO Glossary of Terms and Definitions: Allied Administrative Publications – 6 (AAP-6 (2010) in language training. In: AARMS 2011, Volume 10 Issue 4.
8. PANAJOTU Kosztasz: A Magyar Honvédségben rendelkezésre álló kétnyelvű katonai szótárak összehasonlító elemzése. In. Sereg szemle 2012/2. 88-98. old.
9. PANAJOTU Kosztasz: Angol nyelvkönyvek a katonai szaknyelv oktatásában. In: Hadtudomány 2012/1-2. 126-134. old.

A témához kapcsolódó előadások

1. „Challenges in STANAG-3 Teaching in Hungary” Elhangzott a BILC Szakmai Szemináriumán, Riga, Lettország 2004 október 5.
2. „Distance Learning Programmes in Use” Elhangzott a BILC Konferencián, Hürth, Németország, 2005, június 7.
3. „Language Teaching in Multinational Groups” Elhangzott a BILC konferenciáján, Budapest, 2006 május 30

SZAKMAI ÖNÉLETRAJZ

Panajotu Kosztasz

Születési hely: Budapest
Születés ideje: 1957 július 26
Családi állapot: özvegy
Gyermekek: 3

Tanulmányok

1971 – 1975 Révai Miklós Gimnázium, Győr
1976 – 1981 Eötvös Lóránd Tudományegyetem, történelem-osz szak
1991 – 1994 Eötvös Lóránd Tudományegyetem, angol nyelv és irodalom szak
1995 Szakfordítói vizsga az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Fordító és Tolmacsképző Intézetében
2007 – PhD képzés, ZMNE Hadtudományi Doktori iskola

Szakmai továbbképzések

1993 London, Anglia, Academy International;
1994 Oxford, Anglia, ITS;
1995 Edinburgh, Skócia, British Council tananyag-szerkesztési szakmódszertani továbbképzés;
2000 San Antonio, USA, Defense Language Institute, tananyag-szerkesztési szakmódszertani továbbképzés;
2001 Garmisch-Partenkirchen, Németország, Marshall Center, FLTC, vizsgáztató felkészítő tanfolyam;
2003 Schwarzenberg, Svájc, szakterminológiai tanfolyam;
2005 Szkopje, Makedónia, NATO törzstiszti terminológiai tanfolyam.

Munkahelyek, beosztások

1981 – 1983	Könyves Kálmán Gimnázium, Budapest, történelem-orosz szakos tanár;
1983 – 1988	Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Idegennyelvi Tanszék, orosz szakos tanár;
1988 – 1995	Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Tanárképző Főiskolai Kar, orosz-angol szakos nyelvtanár;
1995 – 1998	Oxford-Galló Kft. Budapest, oktatásszervező-nyelvtanár;
1998 – 2004	Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Békepartnerségi Katonai Nyelvképzési Központ, angol nyelvtanár;
2004 – 2009	Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Nyelvi Intézete Békepartnerségi Katonai Nyelvképzési Központ, igazgatóhelyettes, angol nyelvtanár;
2009 – 2012	Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Békepartnerségi Katonai Nyelvképzési Központ, angol nyelvtanár;
2012 óta	Nemzeti Közszerződési Egyetem, Nyelvoktatási Központ, angol nyelvtanár;

Egyéb tevékenységek

1981 – 1985	Idegenvezetés
1983 – 1988	Lektorálás és műfordítás az Európa Kiadó számára.
1985 óta	Lektorálás, tolmácsolás, és szakfordítás különböző vállalatok és költségvetési szervek számára. Fontosabb anyagok: Az Európai Unió biztonság és védelempolitikai dokumentumai Countering Terrorism NATO Kézikönyv 2001 (lektorálás) Philipp Fluri , Anders B. Johnsson: A biztonsági és védelmi szektor parlamenti felügyelete